

Avrupa Birliği'nde Bir İnovasyon Alanı Olarak E-Sağlık

E-Health as an Innovation Area in the European Union

İbrahim GÜLHAN^a

^aKadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği,
İzmir Tepecik Eğitim ve
Araştırma Hastanesi, İzmir

Geliş Tarihi/Received: 30.05.2016
Kabul Tarihi/Accepted: 20.06.2016

Yazışma Adresi/Correspondence:
İbrahim GÜLHAN
İzmir Tepecik Eğitim ve
Araştırma Hastanesi,
Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği,
İstanbul,
TÜRKİYE/TURKEY
drigulhan@yahoo.com

ÖZET Başlangıçta ortak bir sağlık politikası bulunmayan AB, siyasal entegrasyon derinleştikçe bu konuda da ortak bir politika oluşturmaya çalışmaktadır. Sağlık hizmetlerinde bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı olarak tanımlanabilecek olan elektronik sağlık (e-sağlık), sağlık sektöründeki payı her geçen gün artan inovatif bir sağlık alanıdır. E-sağlığın Avrupa halkı için çok önemli faydaları olduğunu düşünen AB, 2004-2011 ve 2012-2020 dönemini kapsayan iki eylem planını hayata geçirmiş ve 2020 yılına kadar bu alanda yapacaklarını belirlemiştir. Bu planlarla AB hem e-sağlığın yasal altyapısını güçlendirmekte hem de e-sağlıkta inovasyonu yoğun bir şekilde desteklemektedir. Sonuç olarak son dönemdeki bütün stratejilerinde inovasyona yer veren AB, neredeyse tamamen inovatif bir kavram olan e-sağlık alanında da pek çok proje ve politikayı hayata geçirmiştir. E-sağlık alanındaki güncel gelişmeler dikkate alındığında, e-sağlığın AB'nin sağlık politikalarında bundan sonra da giderek artan bir yoğunlukta yer alacağı anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği; sağlık politikası; teletıp

ABSTRACT The EU which has no common health policy in the beginning, efforts to build a common policy in this topic as the political integration deepened. The electronic health (e-health) which can be defined as using the information and transformation technologies in the health services, is an innovative health area that the share in the health sector grows everyday. The EU concluding the e-health with very important benefits for the European people, has been taken into effect two action plans which covers the 2004-2011 and 2012-2020 period and determined what to do until 2020 in this area. With these plans, the EU strengthens the legal infrastructure of the e-health as well as supports the innovation in the e-health, intensively. In conclusion the EU giving a place to the innovation in all recent strategies, took into life a lot of projects and policies in the area of e-health which is almost entirely an innovative concept. When the current improvements in the e-health area taken into account, it is being understood that e-health will continue to place in the health policies of EU, with ever enhancing intensity from now on.

Key Words: European Union; health policy; telemedicine

Türkiye Klinikleri J Med Ethics 2016;24(3):105-10

Son yıllarda Avrupa Birliği (AB), hem e-sağlığa hem de inovasyona giderek daha fazla önem vermektedir. Özellikle Lizbon stratejisinden sonra hızlanan bu süreç, 'AB 2020 Stratejisi' ile yeni bir ivme kazanmıştır. Lizbon Stratejisi (Lizbon Ajandası), Mart 2000 tarihinde Portekiz'in başkanlığında Lizbon'da yapılan Avrupa zirvesinde, AB ekonomisini yeniden yapılandırma amacıyla başlatılmış ve saptanan hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için on yıllık bir zaman dilimi öngörülmüştü. Lizbon stratejisinin

amacı AB'yi on yıllık süre içinde dünyanın bilgiye dayalı en rekabetçi ekonomisi haline getirmektir. Bu bağlamda reform planlanan temel alanlardan birisi de *'daha fazla araştırma, geliştirme ve inovasyon'*du. Lizbon stratejisinin on yıllık süresinin dolmasını takiben AB komisyonu 2010 yılında, 2010-2020 dönemi için, 'Avrupa 2020' adıyla yeni bir büyüme stratejisi hazırlamıştır.^a AB bu stratejiyle *'akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı'* bir ekonomi hedeflemekte ve bunun sonucunda ise *'yüksek istihdam, üretkenlik ve sosyal uyum'* sağlamayı amaçlamaktadır. Bu ekonomik hedefe ulaşabilmek için AB, 2020 yılına kadar *istihdam, inovasyon, eğitim, sosyal kapsama ve iklim/enerji* konuları üzerinde beş gündem oluşturmuştur. Ayrıca *Avrupa 2020 stratejisi*, istihdamı ve büyümeyi sağlamak üzere oluşturduğu bu beş gündemi yedi girişime dayandırmıştır. Komisyon tarafından çoğu 2010 yılında sunulan ve AB ile ulusal otoritelerin birlikte çalışmasıyla gerçekleştirilmeleri beklenen bu yedi girişimden bir tanesi de *'İnovasyon Birliği'*dir. Görüldüğü gibi, AB politikalarında inovasyon başlığı giderek vazgeçilmez bir yer edinmektedir.

Başlı başına inovasyonun sağlıktaki bir yansıması olarak görebileceğimiz *'elektronik sağlık'* (e-sağlık), sağlık alanında her düzeyde bilgi iletişim teknolojilerinin kullanılması olarak tanımlanabilir.¹ E-sağlık, hastalar, doktorlar ve diğer sağlık hizmeti sunucuları ve hastaneler arasında veri ve bilgi paylaşımını; elektronik sağlık kayıtlarını; teletıp hizmetlerini; taşınabilir hasta izleme cihazlarını; operasyon salonu planlama yazılımları ve robotik cerrahi gibi pek çok uygulamayı kapsamaktadır. Bu kadar geniş bir alanı kapsayan ve sağlık sektörü içindeki payı her geçen gün artan e-sağlık, sağlık sektöründe inovasyonun en yoğun kullanıldığı alanların başında gelmektedir.² Hatta e-sağlık tamamen inovatif bir alandır denebilir. Bu özelliğiyle e-sağlık; bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanan inovatif araçlar ve hizmetlerle, sağlık alanında hastalıklardan korunma, tanı, tedavi, izlem ve yöne-

timde sürekli gelişmelere aracı olmaktadır. Bir başka deyişle e-sağlık, bütün bir toplumun hizmete erişimini ve hizmet kalitesini yükselterek daha etkin bir sağlık sektörü oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada bir inovasyon alanı olarak e-sağlık konusunda, AB'nin güncel politikası ve uygulamaları ile gelecek perspektifi tartışılacaktır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE E-SAĞLIĞA VE İNOVASYONA GİDEN YOL

AB 1980'li yılların sonundan itibaren e-sağlık konusuna artan bir önem vermekte ve özellikle bu alandaki araştırma projeleri Komisyon tarafından giderek daha yüksek miktarlardaki maddi katkılarla desteklenmektedir. Komisyon'a göre AB'nin e-sağlıktaki hedefleri, gerektiğinde e-sağlık araçlarını kullanarak yaşam kurtaran bilgileri ülkeler arasında kullanıma uygun hale getirip toplum sağlığını geliştirmek; e-sağlığı sağlık politikasının bir parçası haline getirerek, bu alanda üye devletler arasındaki politik, finansal ve teknik koordinasyonu sağlamak ve böylece sağlığa erişimi ve sağlık hizmeti kalitesini yükseltmek; bu alandaki strateji, düzenleme ve uygulamalarda hem sağlık profesyonellerinin hem de hastaların sürece dahil olmalarını sağlayarak daha etkin, kullanıcı dostu ve geniş kabul gören e-sağlık araçları yapımını sağlamaktır.^b

AB'nin son yirmi yıldır e-sağlık alanındaki çabaları istikrarlı bir artışla devam etmektedir. Lizbon Stratejisinin on yıllık dönemini tamamlamasını takiben, AB 2010-2020 dönemi için, 'Avrupa 2020' adıyla yeni bir büyüme stratejisini hazırlamıştır. AB bu bağlamda *akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı* bir ekonomi istemekte ve bunun sonucunda ise *yüksek istihdam, üretkenlik ve sosyal uyum* sağlamayı amaçlamaktadır. Bu ekonomik modele ulaşmak için AB, 2020 yılına kadar *istihdam, inovasyon, eğitim, sosyal kapsama ve iklim/enerji* adı altında beş hedef ve Avrupa 2020 stratejisinin bu beş hedefine ulaşmak için de yedi girişim alanı

^aEUROPE 2020, A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION. Brussels, 3.3.2010 COM(2010) 2020 final.
^bhttp://ec.europa.eu/health/ehealth/key_documents/index_en.htm?Page=2 (10.01.2016)

oluşturulmuştur. Bu yedi girişim, *Avrupa İçin Dijital Gündem, İnovasyon Birliği, Hareket Halinde Gençlik, Küreselleşme Çağı için Sanayi Politikası, Kaynak Etkin Avrupa, Yeni Beceri ve İşler İçin Gündem ve Yoksulluğa Karşı Avrupa Platformu*'dur.

AB, yaşam kalitesini yükseltmek ve küresel düzeyde rekabetçiliğini devam ettirebilmek için, araştırmaların inovasyonlara dönüşmesi konusunda daha büyük bir çaba gerektiğini düşünmekte ve mevcut durumu bir 'inovasyon aciliyeti' olarak değerlendirmektedir.^a Bu nedenle Avrupa 2020 stratejisinin yedi girişiminden birisi olan *İnovasyon Birliği*'ne yaşamsal bir önem atfetmekte ve *İnovasyon Birliği*'ni uygulamak için, *Horizon 2020* ismiyle bir finansal kaynak programı oluşturmuş bulunmaktadır. Bu program, şimdiye kadar oluşturulmuş en büyük araştırma ve inovasyon programı olup, 2014-2020 dönemi için yaklaşık 80 Milyar Euro tutarında bir bütçe ayrılmıştır.^b Genel olarak AB inovasyona ayırdığı payı %0,08'den %3'e çıkarmayı planlamakta, böylece 2020 yılına kadar 3,7 milyon iş yaratmayı amaçlamaktadır. Bütün bu finansal kaynakların dağılımı incelendiğinde, e-sağlığa da önemli bir pay ayrıldığı görülmektedir. Öyle ki Komisyon 'Horizon 2020' programı çerçevesinde yaklaşık 100 e-sağlık projesini desteklemektedir. Bunlar arasında özellikle kişisel sağlık sistemleri, mobil sağlık (m-sağlık), tele-sağlık gibi konulara odaklanmış olan inovasyon projeleri ile diyabet, mental hastalıklar, kardiyovasküler hastalıklar ve inme gibi hastalıklara odaklanmış olan araştırma projeleri dikkati çekmektedir.^c

Avrupa 2020 stratejisinin yedi girişiminden bir diğeri olan *Avrupa İçin Dijital Gündem*'de e-sağlık alanında önemli gelişmeler hedeflemektedir. *Avrupa İçin Dijital Gündem*'in temel amacı, Av-

rupa 2020 stratejisindeki akıllı, sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümeyi gerçekleştirebilmek için 'Dijital Tek Pazarı' oluşturmaktır.^d Dijital Tek Pazar e-sağlık ve teletıp uygulamalarını da kapsamaktadır. Bu noktada *Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin*, Avrupa halkları için daha iyi ve ucuz sağlık hizmeti sunumuna yardımcı olacağı vurgulanmaktadır.

E-SAĞLIK EYLEM PLANLARI

Avrupa Birliği üyelerinde tek tip bir e-sağlık politikası bulunmamaktadır. Üye ülkelerin büyük çoğunluğunda e-sağlık politikası Sağlık Bakanlıkları tarafından belirlenmekte ve e-sağlıktaki gelişmişlik farklılıklarına göre politikalar da farklı olmaktadır.³ Üye ülkelerin e-sağlık politikalarını ve hedeflerini birbirine yaklaştırmak için en önemli araç e-sağlık eylem planıdır.

AB, e-sağlık alanında 2004'ten bu yana iki eylem planı çıkarmıştır. İlk plan 2004-2011, ikincisi ise 2012-2020 dönemini kapsamaktadır. İlk eylem planı '*e-sağlık- Avrupa vatandaşları için sağlık hizmetlerini iyileştirme: Avrupa e-Sağlık Alanı için eylem planı*' adıyla çıkarılmış ve bekleme zamanlarını ve hataları azaltarak daha uyumlu bir Avrupa e-sağlık anlayışını geliştirmek üzere, elektronik reçeteler ve hasta kartlarını kullanan bilgi sistemlerine odaklanmıştır.^e Bu eylem planında bahsedilen önemli iki kavramdan birisi '*vatandaş odaklı sağlık*' ve '*Avrupa e-Sağlık Alanı*'dir. İkinci e-sağlık planı ise 2011/24 nolu AB Direktifinin 14. maddesine istinaden oluşturulmuştur.^f Bu direktif sınır ötesi hasta haklarını düzenleyen ve 14. maddesinde bir '*Avrupa e-sağlık Bilgi Ağı*' kurulmasını öngören önemli bir sağlık direktifidir. Söz konusu direktife bağlı olarak '*e-sağlık planı 2012-2020- 21. Yüzyıl için inovatif sağlık*' adıyla çıkarılan bu plan sunlara odaklanmaktadır: araştırma, geliştirme ve

^ahttp://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm?pg=why (10.01.2016)

^b<http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020> (10.01.2016)

^chttp://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm?pg=why (10.01.2016)

^d<https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/innovative-healthcare-21st-century>. (10.01.2016)

^ee-Health - making healthcare better for European citizens: An action plan for a European e-Health Area. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL, THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Brussels, 30.4.2004.COM (2004) 356 final.

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52008DC0689&from=EN> (10.01.2016)

^fDIRECTIVE 2011/24/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 9 March 2011 on the application of patients' rights in cross-border health-care. Official Journal of the European Union. L 88/45. 4.4.2011

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0024&from=ro> (10.01.2016)

inovasyonu destekleme; uluslararası işbirliğini sağlama, e-sağlık hizmetlerinin karşılıklı kullanılabilirliğini artırma ve e-sağlığın yaygınlaştırılması.^a Eylem planının adından da anlaşıldığı gibi AB, e-sağlığı tamamen inovatif bir alan olarak görmekte ve hazırladığı eylem planını da buna göre şekillendirmektedir.

Bu plan elektronik sağlık kayıtlarının üye ülkeler arasında birlikte kullanılabilmesini sağlamak üzere kurulan epSOS gibi pek çok önemli ve öncü projeyi de içermektedir. epSOS projesi sayesinde yurtdışında seyahat eden turistler, öğrenciler ve işadamları kaliteli ve güvenli sağlık hizmetine ulaşabileceklerdir. *Sağlık-e-Çocuk* projesi, ülkelerarası işbirliği platformuna başka bir örnektir. Bu bilgi ağıyla bütün Avrupa'daki pediatristler önemli çocuk hastalıkları konularındaki güncel ve temel bilgilere ulaşabileceklerdir. Bu projenin hedefi ise gelecekte erken tanı, tarama ve kişiselleştirilmiş tedaviden giderek daha çok çocuğun yararlanmasıdır.

Üye ülkelerdeki e-sağlık hizmetlerinin birbirine bağlanması, AB düzeyinde e-sağlığın kalitesinin artması için vazgeçilmez bir gerekliliktir. Bu bağlamda karşılıklı kullanılabilirlik ve standardizasyon kavramları gündeme gelmektedir. İkinci E-sağlık Eylem Planı, ortak standartlar oluşturarak karşılıklı kullanılabilirliği arttırmayı hedeflemektedir. Karşılıklı kullanılabilirliğin e-sağlık açısından yararları şu şekilde sayılabilir: sağlık profesyonelleri açısından işbirliğinin güçlendirilmesi sayesinde tedavi kalitesi ve güvenliğinin artması, güncellenmiş hasta bilgileri ve kanıta-dayalı klinik kılavuzlar sayesinde karar verme sürecinin desteklenmesi; hastalar açısından tedavi güvenliğinin yükselmesi, ihtiyaç olunan noktada tedaviye erişim, yurtdışındaki güvenli ve kaliteli tedavi olanağına entegre olma; kullanıcılar açısından maliyetlerin düşürülmesi; iş çevreleri açısından ortak bir karşılıklı kullanılabilirlik çerçevesi oluşturularak dijital tek pazarın sağlık alanına genişlemesini

sağlama. Komisyon karşılıklı kullanılabilirlik ve standardizasyon alanında *Avrupa'yı Birbirine Bağlamak* girişimi gibi pek çok projeyi başlatmıştır.

Bu 2012-2020 planının özellikle odaklandığı konulardan birisi de *mobil sağlıktır* (m-sağlık). Mobil sağlık (m-sağlık) e-sağlığın bir alt segmenti olup sağlıkta mobil cihazların kullanımını ifade etmektedir.⁴ Dünyada hızla gelişen bir konu olan mobil sağlık alanında, günümüzde yaklaşık 100 bin mobil sağlık uygulaması bulunmaktadır. M-sağlığın, sağlık hizmetlerinin dönüşümü ve kalitesinin yükselmesinde gelecekte önemli bir payı olacağı düşünülmektedir. Nisan 2014'te Komisyon, '*Mobil Sağlıkta Yeşil Belge*' adıyla bir girişim başlatarak bu alandaki yol haritasını oluşturmayı amaçlamıştır.

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BİR İNOVASYON VE ARAŞTIRMA ALANI OLARAK E-SAĞLIK

AB sağlıkta bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanıldığı pek çok araştırma ve inovasyon projesini desteklemektedir.^b Bu çerçevede özellikle hasta-odaklı, daha hızlı ve doğru tanıya yönelik ve kendi kendine izlemi mümkün kılan ve genel olarak daha güvenli ve iyi sağlık hizmeti hedefleyen projeleri teşvik edilmektedir. Projelerin finansal desteği 2014 yılına kadar Yedinci Araştırma Çerçeve Programı ve Rekabet Edebilirlik ve İnovasyon Çerçeve Program'larından sağlanırken, 2014 yılından itibaren bu projeler için Horizon 2020 fonu kullanılmaktadır.

Bu projelerle amaçlanan ise Avrupa vatandaşlarının kişisel sağlık kayıtlarına güvenle erişimi ve teletıp uygulamalarının yaygınlaşması, asgari müştereklerde birleşen bir hasta veri seti oluşturulması, ortak standartların belirlenerek sertifikasyon sağlanması, üye ülkeler arasında ortak bir sınır ötesi e-sağlık hizmeti listesinde anlaşmaya varılmasıdır. AB tarafından desteklenen e-sağlık projeleri üçe ayrılmaktadır: araştırma projeleri, inovasyon projeleri ve karşılıklı kullanılabilirlikle ilgili projeler.

^aeHealth Action Plan 2012-2020 - Innovative healthcare for the 21st century. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS. Brussels, 6.12.2012 COM(2012) 736 final. http://www.parliament.bg/pub/ECD/124469SWD_2012_414_EN_DOCUMENTDETAVAIL_f.pdf (10.01.2016)

^beHealth projects - Research and Innovation in the field of ICT for Health and Wellbeing: an overview. Publications Office of the European Union - Luxembourg, 2014file:///C:/Users/samsungpc/Downloads/OnlinebrochureResearchandInnovationineHealthupdated/June2016%20(1).pdf

Kuşkusuz bazı projeler bu üç proje tipini de içinde barındırmaktadır.

İnovasyon projeleri tamamen sağlık sisteminde reform ve inovasyona yönelik olarak düşünülmüştür. Temel konular olarak kişisel sağlık sistemleri, entegre sağlık hizmetleri, mobil-sağlık, teletıp ve hastanın güçlendirilmesi seçilmiştir. Doktor ve hasta arasındaki elektronik iletişim uygulamalarına teletıp denilmektedir ve bunlar özellikle düzenli doktor görmesi gereken kronik hastalığı bulunan hastalar açısından yararlı ve önemli uygulamalardır.⁵

CLEAR, CommonWell, MOMENTUM, NEXES, RenewingHealth, United4Health, THALEA, CARRE ve *INSPIRE* kişiselleştirilmiş sağlık konusunda yürütülen başlıca e-sağlık projeleridir. Mobil sağlık alanında ise *MovingLife, DECIPHER PCP* ve *UNWIRED Health* projeleri bulunmaktadır. *HEARTEN Do CHANGE PATHway PAL* de m-sağlıkla ilgili diğer projelerdir. Hastanın güçlendirilmesi üzerine hazırlanmış projeler *PALANTE* ve *SUSTAINS*'dir. E-sağlık farkındalığını arttırmak için *CAMEI* ve *ENS4Care* projeleri yürütülmektedir. Başlıca sınır ötesi e-sağlık uygulaması projeleri ise şunlardır: *epSOS, HITCH, Antilope, EXPAND* ve *Trillium Bridge*.⁶

Bu arada çok sayıda karşılıklı kullanılabilirlik projesi de klinik araştırmalara odaklanmıştır. Bu anlamda elektronik sağlık kayıtlarını ülkeler arasında karşılıklı kullanılabilir yapan uygulamalar çok büyük klinik çalışmaların yapılmasını sağlayabilmektedir. *EURECA, Linked2Safety* ve *GRANATUM* bu tür projeler arasındadır.

TARTIŞMA

Bugün inovasyon, AB için stratejik hedeflerini gerçekleştirmek açısından temel araçlardan birisi haline gelmiş bulunmaktadır. Bu durum AB'nin son dönemde çıkardığı strateji belgelerinden de rahatlıkla tespit edilebilmektedir. İlk olarak Lizbon stra-

tejisine baktığımızda, inovasyonun reform planlanan konu başlıkları arasına alındığı görülmektedir. AB 2020 stratejisinde ise inovasyona ayrılan pay devasa bir boyut kazanmıştır. *İnovasyon Birliği* adıyla temel bir girişim alanı oluşturulmuş ve bunu desteklemek için AB tarihinin en büyük finansman kaynağı olan Horizon 2020 fonu kurulmuştur. Yalnızca bu fon bile AB'nin inovasyona ne kadar önem verdiğini ve inovasyondan ne kadar büyük beklentisinin olduğunu ispatlamaktadır.

E-sağlık inovasyonla iç içe geçmiş bir kavramdır. Öyle ki e-sağlık uygulamalarının çok büyük bir kısmının birer inovasyon ürünü olmasının ötesinde, bizzat e-sağlığın kendisi de inovatif bir olgudur. Bu yönüyle sağlık sektörü içindeki payı giderek artmaktadır.⁷ 2008 sonrası ekonomik krize rağmen küresel teletıp pazarı 2010 yılında 9.8 milyar dolardan, 2011 yılında 11.6 milyar dolara çıkmış olup, yıllık %18.6 büyüme hızıyla 2016 yılında 27.3 milyar dolara çıkması beklenmektedir. Dijital teknolojilerin kullanıldığı sağlık alanları sadece gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde değil, gelişmemiş ülkelerde de hızla büyümekte ve yeni iş alanları doğmaktadır.

AB e-sağlıktaki girişimlerini çok yönlü olarak sürdürmektedir. İlk olarak ortak bir e-sağlık politikası oluşturmaya ve böylece üye ülkeler arasında mevzuat ve uygulamalarda uyum ve eşgüdümü sağlamaya çalışmakta, ikinci olarak da bu alandaki araştırma ve inovasyon çabalarını büyük finansal kaynaklarla desteklemekte ve teşvik etmektedir. E-sağlık alanında desteklenen ve yürütülen inovasyon projeleri göz önüne alındığında, AB'nin e-sağlık ve e-sağlık inovasyonuna büyük bir önem verdiği anlaşılmaktadır. AB, e-sağlığın yaygınlaşması, mobil sağlık, e-sağlık için kullanılacak cihazlar ve yazılımlar, karşılıklı kullanılabilirlik, hastalar ve sağlık profesyonelleri gibi e-sağlığın hemen hemen her alanında inovasyonu desteklemektedir. Bu projelerin sayısal durumuna bakıldığında yüzlerce projeye ulaşıldığı görülmektedir.

⁵eHealth projects - Research and Innovation in the field of ICT for Health and Wellbeing: an overview. Publications Office of the European Union - Luxembourg, 2014file:///C:/Users/samsungpc/Downloads/OnlinebrochureResearchandInnovationineHealthupdatedJune2016%20(1).pdf

⁶Konferans Raporu. Frank Heemskerck, Teresa Cunha, Ludovica Serafini. Innovation in Healthcare without Borders. 16 - 17 April 2012. Flagey, Place Saint-Croix, 1050 Brussels. https://ec.europa.eu/research/health/pdf/innovation-in-healthcare-report-2012_en.pdf (10.01.2016)

SONUÇ

İnovasyon konusuna özel bir önem atfeden AB, hem Lizbon stratejisinde hem de Avrupa 2020 stratejisinde inovasyon için ayrı başlıklar oluşturmuş ve inovasyon ve araştırma için Horizon 2020 adıyla bugüne kadarki en büyük finansal kaynağı ayırmıştır. Son yıllarda inovasyonla birleştirilmiş sağlık da AB'nin geniş olanaklar tanıdığı alanlardan birisi olmuştur. Başlangıçta ortak bir sağlık politikası bulunmayan AB, siyasal entegrasyon derinleştikçe bu konuda da ortak bir politika oluşturmaya çalışmaktadır. Sağlık alanı, özellikle yaşlanan nüfusla birlikte yeni politikalara ve yaklaşımlara ihtiyaç duymaktadır. Kısaca sağlık hizmetlerinde bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımı olarak tanımlanabilecek olan elektronik sağlık, sağlık sektöründeki payı her geçen gün artan inovatif bir sağlık alanıdır. Hem sağlık hizmeti kullanıcıları hem de sağlık hiz-

meti sunucuları açısından pek çok avantajı beraberinde getiren e-sağlık, son yirmi yıldır AB düzeyinde kurumsal olarak ele alınmaya başlanmıştır. E-sağlığın Avrupa halkı için çok önemli faydaları olduğunu düşünen AB, 2004-2011 ve 2012-2020 dönemini kapsayan iki eylem planını hayata geçirmiş ve 2020 yılına kadar bu alanda yapacaklarını belirlemiştir. Bu planlarla AB hem e-sağlığın yasal altyapısını güçlendirmekte hem de e-sağlığa dönük inovasyon projelerini yoğun bir şekilde desteklemektedir.

Sonuç olarak son dönemdeki bütün stratejilerinde inovasyona yer veren AB, neredeyse tamamen inovatif bir kavram olan e-sağlık alanında da kendi gündemini oluşturmuş ve pek çok proje ve politikayı hayata geçirmiştir. Mevcut durum göstermektedir ki, e-sağlık konusu gelecekte de AB'nin sağlık politikalarında giderek artan bir oranda gündeme gelmeye devam edecektir.

KAYNAKLAR

1. Eysenbach G. What is e-health? J Med Internet Res 2001;3(2):e20.
2. Pinto R, Baracsi M. Creating an Environment for Innovative Start-Ups in Healthcare. Health Policy and Technology, 2012;1(4):187-92.
3. Mars M, Scott RE. Global E-Health Policy: A Work In Progress. Health Affairs, 2010; 29(2):237-43.
4. Anshari M, Almunawar MN. Mobile Health (mHealth) Services and Online Health Educa-
5. tions. Biomed Inform Insights. 2016;8:19-27.
5. Mirhashemi S, Rasouli HR, Mirhashemi AH. Necessity of Telemedicine. Trauma Mon. 2015;20(4):e25616.